

KATALOG TVOG TELA

(Pol Oster: *Zimski dnevnik*, prevela Ivana Đurić Paunović, Geopoetika, Beograd, 2012)

Nije nepoznata činjenica da su prevodi dela Pola Oстера prisutni u našem izdavaštvu više od deset godina i da predstavljaju doslednu adaptaciju jednog od najboljih prozних glasova američke književnosti poslednjih decenija. Ona se obrađuju na univerzitetском nivou, a naučni radnici o njemu pišu ozbiljne studije. Stoga ne čudi vest da se njegovo najnovije delo *Zimski dnevnik* (*Winter Journal*) pojavilo u autentičnom i vrlo vernom prevodu Ivane Đurić Paunović nekoliko dana pre američkog izdanja i, mada može da deluje tek marginalno bitno običnom čitaocu, to je pokazatelj recepcije ovog autora na našem tržištu i dometa grupe entuzijasta (čitalaca, prevodilaca, urednika, kritičara) koji su je započeli.

Krenuvši od razmišljanja o naslovu ove žanrovske mešavine, čitaoci mogu da unapred shvate prirodu dela, mada ispovedni oblik ovde ipak nije nešto što nosi konotaciju dnevnika koji zbunjeni adolescenti ispunjavaju pred spavanje. Odabirom ove forme i reči *journal*, Oster zapisuje ozbiljan trag u kojem se poverava, ali i koji mu otvara prostor za dalja razmišljanja na teme koje ga opsedaju. Zbog toga delo na momente liči na usmeno izlaganje, razgovor pisca sa sobom ili ogledalom (taj utisak pojačava i neočekivano drugo lice pripovedanja), otkrivanje najsitnijih detalja sopstvenog života, i onih nedavnih i onih kojih se priseća nakon mnogo decenija. Svestan starosti, on ovde kao da pokušava da svede račune, podvuče crtu i rekapitulira svoj život. Odrednica *zimski* koja u naslovu ukrašava ovaj dnevnik i čini ga specifičnim jeste indikator životnog doba autora. Počevši pisanje mesec dana pre svog šezdeset i četvrtog rođendana i završivši dva meseca kasnije, Oster se bliži poslednjoj fazi svog postojanja: trenutno kao da je stupio u sneg koji još uvek nije previše dubok, ali neprekidno veje („Zašao si u zimu svog života“). Uz to, otkrivši da je vremenski okvir nastanka dela prvo tromesečje 2011. godine, ovo je i bukvalno dnevnik te zime u kojoj on prati svet kroz prozor svoje kuće u Bruklinu, posmatra sebe i preispituje ono što je prošao.

Zimski dnevnik se može čitati kao memoar, autobiografija, autopoetički zapis, intimna istorija ili, najbolje, hibridna mešavina svega navedenog,² ali se ne može poreći činjenica da je ovo ujedno i skup mnogih poznatih tema iz dosadašnjih Osterovih dela i nešto potpuno novo: najdetalniji i najiskreniji zapis njegove privatnosti. Prihvativši svoje godine, on počinje naraciju od dečastva i postepeno prati sebe do trenutka pisanja, a iako priznaje da o nekim događajima dugo nije razmišljao, vrlo ubedljivo zapisuje svoje mladalačke

² Autor ovo delo definiše kao knjigu „autobiografskih fragmenata koja se tematski manje-više vrti oko mog tela, istorije mog tela.“ Izvor: Neda Valčić Lazović, Redakcija za kulturu RTS, serijal „Savremeni svetski pisci“, prevod Jasmina Ristić, emitovano 28. IX 2012, a transkript objavljen u kulturnom dodatku dnevnog lista *Politika* 30. IX 2012.

nestašluke, povrede, percepciju sveta, ljubavi i avanture, i time bezrezervno pušta čitaoca u svoju intimu. Njegovo telo je zapravo glavni činilac ovog dela – razmišljajući o njemu i posmatrajući ga, Oster razmišlja o sebi kao jedinki i svetu koji ga okružuje, a upotrebom drugog lica pripovedanja kao da razdvaja svoj um, koji piše, i svoje telo, o kojem piše. On priznaje ulogu tela u okolnostima koje su ga pratile, zapisuje kako su ga čulna zadovoljstva oblikovala, na koje su ga načine preležane bolesti menjale i, naposljetku, podvlači ideju da sâmo pisanje proizilazi iz tela. Primer za ovo nije isključivo ideja da mu je za stvaranje neophodno hodanje jer mu ono omogućuje da čuje ritam reči („Pisanje počinje u telu, ono je muzika tela, i to što reči imaju značenje, što ponekad imaju značenje, muzika reči je ono gde značenje počinje“), već i anegdota o tome kako je počeo da piše. Naime, Oster je pre ozbiljne proze pisao poeziju i jedan detektivski roman i bavio se prevodjenjem, ali od toga nije mogao da se izdržava, te ga je to, uz propali brak i obavezu očinstva, dovelo do mračnog perioda krajem 1978. godine, kada mu je dalje bavljenje književnošću delovalo nemoguće. Tada je prisustvovao probi plesnog komada bez muzike koja je promenila njegov pogled na svet i oslobodila nagon za pisanjem, a upravo usled pokreta plesača koje je posmatrao: „Tela u pokretu, tela u prostoru, tela koja skaču i izvijaju se kroz prazan, nesputavajući vazduh.“ Ta harmonija pokreta i ekspresivnost običnog tela na način koji nije ranije uviđao su mu otvorili vidik i on je narednog dana, ponesen idejom o mogućnosti izražavanja ljudske sudbine, počeo da piše poetsko-prozni rukopis koji je kasnije, redukovan, izdat kao esej pod naslovom *Beli prostori*, a danas se smatra jednim od ključnih tekstova njegove karijere koji označava prekid dotadašnje spisateljske blokade, otkrivanje novih formi pisanja i tranziciju iz poetskog u prozno stvaralaštvo. Zbog ovoga on može trideset i dve godine kasnije da prizna kako su ga spasili plesači i njihova tela i otkrije uticaj koji su imali na njegovu prozu i život.

Otkrivanje intime tela ide toliko daleko da se Oster ne libi da priča o svojim seksualnim iskustvima, skoro fatalnim nesrećama, zdravstvenim problemima, proslavama rođendana, obeležavanjima godišnjica braka, smrtnim slučajevima porodice i prijatelja, kao i o najdubljim, najsitnijim i apsolutno najintimnijim fragmentima svesti koji mu izviru. Redosled pojedinosti iz kojih se sastoji *Zimski dnevnik* razumljivo nije uvek hronološki predstavljen jer i Osterovo sećanje skače sa teme na temu, poneseno različitim asocijacijama koje ga vode nekoliko godina ili decenija napred ili nazad. Delo, istina, počinje anegdotom iz rane mladosti i završava se u njegovoj šezdeset i četvrtoj godini, ali je sve između pomešano i isprepletano. Veze koje formira među delovima svog sećanja ipak jesu logične i prirodne, te se čitalac među njima lako snalazi i može da prati tok misli autora. Na primer, pri početku dela se nalazi nekoliko pasusa od kojih svaki, jedan za drugim, manje ili više detaljno, opisuju različite događaje koji tvore vezu: otkrivanje tajni sopstvenog tela i seksualnog organa u petoj godini života, razmišljanje o funkciji bešike i u koliko mu je kasnijih situacija ona stvarala neprijatnosti, automobilska nesreća u kojoj su žrtve zamalo bili on, njegova supruga i ćerka, a do koje dolazi njegovom nepažnjom baš usled potrebe za najbližim toaletom, blizina smrti, ideja da sada, u poznom dobu, nema automobilskih nesreća jer više ne vozi, ali više nema ni oplakivanja roditelja i, na kraju, smrt oca. Oster ovo zapisuje ponesen asocijativnom vezom između delova svog sećanja, a čitalac efikasno povezuje ove događaje, uprkos činjenici da se predstavljaju posve anahrono (desili su mu se kada je

imao pet, pedeset i pet, pedeset i sedam, te trideset i dve godine). Upravo je zbog potrebe da se sklopi „šira slika“ neophodno da se prati svaki detalj dela i povezuje pastiš koji autor predstavlja.

Još jedna odlika *Zimskog dnevnika* je neretka katalogizacija funkcija Osterovog tela i stvari koji se nalaze oko njega. On nabraja svoje ožiljke, mnoga putovanja, šta čine njegove ruke, gde se nalazi njegovo telo, sa kime se sreće, koga voli i ko ga iritira. Ne opisujući uvek eksplicitno čime se bavio, kako je sticao novac, šta je čitao i kako je oblikovao pogled na stvarnost, autor dopušta čitaocima da to učine umesto njega i da, popunjavajući praznine koje im ostavlja, učestvuju u sklapanju slagalice koja je zapravo on sam. Uz to, ovo delo ima elemente hronike promena koje nastaju u američkom društvu tokom druge polovine XX veku, a njih Oster zapisuje pomoću spiska predmeta iz prošlosti koji mu nedostaju – on slika tu tranziciju ne patetično lamentirajući za njom i svojom mladošću, već nagoveštava svoj žal tako što jednostavno kataloški ističe da više nema vinila, pušenja na javnim mestima, prvobitnih pravila bejzbola i košarke, starih telefona i mašina za kucanje. Vrhunac dela je svakako spisak kuća, stanova, soba, imanja, vikendica, to jest, ukratko, domova u kojima je živeo, preživljavao, odsedao, stvarao, pisao. On čak i ove ograđene prostore definiše kao nešto što je čuvalo njegovo telo od bivanja na otvorenom i onda detaljno navodi spisak od dvadeset i jedne adrese koji zauzima četvrtinu cele knjige. Dajući preciznu lokaciju, starost, istoriju, oblik i veličinu prostora, kao i vreme koje je u njemu proveo, on sebi daje povod za zapisivanje događaja koji su se odigrali na određenoj adresi i tako oblikuje svoj dnevnik, prema – sada hronološkim – stavkama prostora koje je njegovo telo zauzimalo.

Zimski dnevnik svakako jeste neka vrsta kulminacije Osterove proze, njenog i *fiction* (romani) i *non-fiction* (eseji, dnevnički zapisi i sl.) ogranka koji se dopunjuju na specifične načine. Mada poznavanje ranijih dela nije neophodno, ono je svakako poželjno: nekome ko prvi put upoznaje Ostera *Zimski dnevnik* će biti zanimljiv, ali neko ko je čitao i njegove romane osetiće potpuno novo uživanje. Ovo delo stoga podseća na knjigu Džulijana Barnsa *Nije to ništa strašno* iz 2008. godine koja je takođe žanrovska mešavina autobiografije, autopoetičkog zapisa i razmišljanja o starosti. On piše o porodici, smrti roditelja, odnosu sa prijateljima, navodi bezbroj detalja iz lične biografije, opisuje stvaralački proces i objašnjava svoj odnos prema književnosti, filozofiji, životu i smrti koji se prepoznaje u njegovom opusu, a usled toga se ova knjiga može smatrati teorijskim okvirom Barnsove proze. Oster čini nešto slično u *Zimskom dnevniku*, ali u manjoj meri: on se više fokusira na istoriju svog tela i ono što je proživio nego na dosadašnji rad. Ipak, svakako su primetni odjeci i njegovih romana (između ostalog, u detaljima karakterizacije nekih junaka ili opisima predela koje je posetio) i *non-fiction* zapisa. Ovo delo je nastavak njegove prve prozne knjige iz 1982. godine, *Otkrivanje samoće*, u kojoj esejistički piše prvenstveno o očinstvu iz perspektive sebe kao oca i sina. Međutim, dok se tu ograničio na nekoliko tema (smrt oca koja se desila neposredno pre pisanja, a u trenutku završavanja pomenutog teksta *Beli prostori*, sećanja o dotadašnjem životu i mladosti i komentare o prirodi slučajnosti), sada pokriva mnogo širi spektar tema i fokusira se više na ženske članove svoje porodice, te tako detaljno piše o razvodu, smrti majke i odnosu sa drugom suprugom i ćerkom. On upućuje na ranije knjige – ali, ipak, ređe na romane – i formira intertekstualne veze sa delima

Otkrivanje samoće, The Art of Hunger, Crvena sveska i Hand to Mouth otkrivajući gde se nalazio kada je pisao neke njihove delove i koji su se ljudi iz njegove stvarnosti pretvorili u junake tih dela.

S obzirom na to da Oster danas ima šezdeset i pet godina i da je upravo izdao delo koje na mnogo načina zaokružuje njegov dosadašnji opus, šta očekivati od njega u budućnosti? Svakako još knjiga: ova – iako ju je kritika dočekala mahom negativno – ne predstavlja besmisleno ispovedanje senilnog starca, već analitično i vrlo precizno postavljanje „stvari na svoje mesto“ autora koji je mnogo toga rekao prethodnih trideset godina, ali koji svakako ima još šta da doda. Određeni fragmenti ovog izdanja opravdano podsećaju na neka ranija, ali količina do sada nepoznatih informacija nagoni čitaoce da očekuju još i veruju da u njemu i dalje postoji iskra koja ga tera da ispunjava redove svojih svezaka novim rečima. Uz to, ukoliko se paralela sa delom *Nije to ništa strašno* proširi, lako je setiti se da je Barns nakon toga izdao odličnu zbirku priča *Puls* i još bolji roman *Ovo liči na kraj* kojim je napokon dobio Bukerovu nagradu i dokazao da rekapitulacija ne podrazumeva kapitulaciju. Iluzorno je očekivati previše od Pola Oстера u ovom trenutku, ali bi *Zimski dnevnik*, na radost čitalaca, svakako mogao da posluži kao uvod u neko novo poglavlje njegovog opusa.